

Borbáth Erika

Durkó Mátyás Emlékkönyvébe

Durkó Mátyás szakmai gondolkodásom és életutam egyik meghatározó személyisége volt. Jelentős munkássága ugyanakkor – tudományos és gyakorlati értelemben egyaránt – távolságtartó, tiszteletteljes méltatást feltételez. Hiszen senki sem vitathatja, hogy Durkó Mátyás jelentőset alkotott, nem is egy vonatkozásban.

Szokmát teremtett. Nem egyedül, de mindenképpen úttörőként. Az 1960-as, -70-es években Magyarországon még ismeretlen fogalom volt az andragógia. Körüljárta és a hazai viszonyok között vizsgálta a felnőttnevelés-felnőttképzés fogalomkörét, elültette a Nyugat-Európában használt permanens képzést (nevelést, művelődést) a neveléstudományok rendszerében. Tőle tanultuk meg jelentését és legfőképpen tartalmát annak, hogy a felnőtt ember képzése, önképzése, kulturális aktivitása, a szabadidő hasznos eltöltése fontos mind az egyén, mind pedig a társadalom egésze számára, hogy a napjainkban használt zsargon szerint a kultúrának, a tudásnak gazdasági fejlődést meghatározó szerepe van. Egyetemi jegyzetek, könyvek, tanulmányok sora tanúsítja elkötelezettségét, a folyamatos fejlesztésbe, a fejlődésbe vetett hitét. Ma már a szakmai hétköznapokban magától értetődőnek tartjuk az általa elméletileg is megalapozott gyakorlatot. Egész életében, alkotótevékenysége során újra gondolta, a formálódó világ szükségleteihez igazította azt az elméleti tudást, amelynek számos követője és

megújítója volt az elmúlt öt évtizedben. Erőt és példát egykori tanítója, Karácsony Sándor professzor szellemiségéből és elkötelezettségéből merített.

Iskolát teremtett. A debreceni egyetem népművelő képzése ötven éve indult. Az ott tanult hallgatókat összeköti a debreceniség. A debreceni egyetem „emberléptékű” volt, s a népművelés tanszékről ez még inkább elmondható. Figyeltek egymásra hallgatók és oktatók. Tanulmányi éveink alatt elhivatottságot kaptunk. Magam ahhoz a generációhoz tartozom, akik elmondhatják, hogy a képzés tartalma velünk együtt fejlődött. Jól emlékszem, bölcsészársainkhoz képest mennyire színes volt a mi tananyagunk. Tanultunk művelődéstörténetet, művelődéspolitikát, szociológiát, pszichológiát, andragógia történetét és módszertant, szervezési és vezetési ismereteket, kommunikációt és filmelméletet, a helyes beszéd normáit, és emlékezetből már fel sem sorolható az a sokféleség, amit hallgatnunk kellett, s amiről számot kellett adnunk. Tudatosan készített fel az „iskola” a gyakorlati feladatokra. Nem megváltókat akart képezni, hanem a tudással élni tudó, azt mások hasznára is kamatoztatni képes szakembereket.

A nemzetközi kitekintésből adódott, hogy a felnőttoktatás külföldi (finn, angolszász, német, holland, stb.) tapasztalatait beépítette a képzés folyamatába. Szükségesnek tartotta a nemzetközi szakirodalom megismertetését, és a külföldi szakmai gyakor-

latokat is. Számos feladatban kipróbálhatuk magunkat. Durkó Mátyás bevonta a hallgatókat a kutatásaiba. De nem csupán kiegészítő teendőket láttunk el, hanem tartalmi kérdések eldöntésébe is „beavatott” minket. A kérdőívek kidolgozásától, az interjúk szempontjainak eldöntésétől a konkrét adatfelvételen át a feldolgozásig képet kaphattunk a tudományos műhelymunkáról. Emellett számos helyzetben ismerhettük meg a hétköznapi feladatokat. Kollégiumba jártunk klubot vezetni, tanyasi iskolát patronáltunk, részt vettünk téli népművelési gyakorlatokon. Minden feladat alkalmat adott a hallgatóknak arra, hogy kipróbálják alkalmasságukat, és el tudják dönteni, hogy milyen életpályát válasszanak. Talán éppen ennek a gyakorlatra orientált képzésnek volt köszönhető, hogy a végzetek többsége a '70-es és a '80-as években népművelőként helyezkedett el. Aki nem ezt a hivatást választotta, az a kapott munícióval, tudással megállta helyét akár az államigazgatásban, akár az akkor kialakuló média különböző területein (sajtó, tv, rádió), a könyvkiadásban, a nemzetközi kapcsolatok területén vagy sokoldalú pedagógusként.

Természetes, hogy felmerül a kérdés: az a szemlélet, amellyel a debreceni tanszék útjára bocsátotta a hallgatóit, mennyire időtálló? A képzés tartalma az elmúlt öt évtizedben sokat változott. Úgy gondolom, ez is így természetes. Éppen Durkó Mátyás gondolkodásával lenne ellentétes, ha nem befolyásolná, nem újítaná meg a folyton átalakuló, s a '90-es években gyökeresen megváltozott gazdasági és társadalmi környezet a munka végzéséhez szükséges ismereteket. A más iskolákban, műhelyekben felkészült kollégák mindig távolságtartó tiszteletben tartották a debreceniek gondolkodását, azt a másságot, amit éppen a Durkó Mátyás által teremtett szellemi környezet adott a végzeteknek.

A „durkológia”, a pedagógiai, felnőttképzési alapozottságú, a társadalmi környezetre figyelő, az egyéni ember boldogulását szem előtt tartó, a közösségekben bízó szemlélet meghatározó volt szakmánk kialakulásában. Szellemissége napjainkban is aktuális.

Az oktató, a nevelő. A Tanár Úr óráira mindenki sietett, elkészni nem lehetett. Az évfolyami előadásokat mindig az egyetem egyik legnagyobb termében tartotta, s a két-három órás előadásokat bírta hangereővel. Mondanivalójának jól felépített, követhető gondolati íve volt. Fegyelmezetten tartotta magát az előadás teljes szövegéhez. (Erről egyszer azt mondta, hogy azért kell az órai előadásokat előre elkészítenie, mert ha nem ezt teszi, akkor csapong és elvész az információk özönében.) Amennyire szigorú volt önmagához az előadásokon, olyan következetességgel volt számonkérő a hallgatóktól a vizsgákon. Csak felkészülten lehetett elmenni a vizsgáira, ahol azonban mindig fel tudta oldani félelmeinket, görcseinket. S mindez természetesen csak azért fontos, mert megtanulhattuk, hogy milyen nagy jelentősége van annak, ha egy tanár minden órán, minden tananyaggal mondani szeretne valamit, s következetes a tételes tudás elsajátíttatásában is. Nevelő szerepe abban volt jelentős, hogy az ismeretek átadása közben hiteles, ember- és hallgató központú, sokoldalú tanár volt, aki nemcsak az óráin és nemcsak a könyveiből tanított, hanem minden tanítványát annak egyéni érdeklődéséből adódóan buzdított és motivált egyrészt tanulmányai bővítésére, másrészt hivatásának megtalálására.

A hallgatók megérezték, hogy a kapott tudás életpályára készíti fel őket. Saját példájával is meggyőzte hallgatóit, hogy a már többedik éve tartott előadás is lehet friss, hogy a folyamatosan megszerzett ismeret – akár elméleti, akár gyakorlati – be-

építve az előadásba aktuálissá teszi annak mondandóját. Az oktató-nevelőmunkának része volt a tudatosan biztosított évközi gyakorlat, vagy a tudományos munkára való felkészítés. Személyes példájából természetesen számos csak az évek múlásával tudatosult számunkra.

A sok mértéktartó, de mégis személyes kapcsolat mellett a közös tanszéki esteken tudott igazán felszabadult és vidám lenni. Az előadásokon megtapasztaltuk hangerejét, vitalitását, amely a közösségi alkalmakkor abban nyilvánult meg, hogy ő volt a népdaléneklésben s a körtáncban is az első. Azt pedig csak később tudták meg a hallgatói, hogy diákjairól feljegyzést készített, s nem csupán az egyetemi évek alatt kísérte figyelemmel a munkájukat, hanem volt energiája arra is, hogy legalább a pályakezdésük első éveit nyomon kövesse.

Természetes, hogy minden iskola, minden műhelymunka, az oktató, a nevelő személyisége csak akkor hiteles és időtálló, ha követőkre talál a felnövekvő generációkban.

Meggyőződésem, hogy a „Debreceni Iskola” Durkó Mátyás alkotó tevékenységének és iskolaszervező munkájának következtében számos utódra talált. Hatott és követőkre talált még akkor is, ha az egykori tanítványok, későbbi kollégák egyik-másik kérdésben vitatkoztak a Tanár Úrral.

Durkó Mátyás életútja és munkássága még feldolgozásra vár. Házi könyvtárát, feljegyzéseit már életében a Magyar Művelődési Intézet könyvtárában helyezte el, a tőle megszokott precizitással könnyítette meg a későbbi kutatók munkáját. Ez az előtte tisztelgő jubileumi Emlékkönyv csak nyitánya a gazdag hagyaték továbbélését szolgáló munkáknak.

(Az illegitim andragógusképzés megteremtője. In memoriam Durkó Mátyás (1926-2005), szerkesztette: Balipap Ferenc, Magyar Művelődési Intézet, Budapest – Karácsony Sándor Művelődési Társaság, Földes, 2006. A kötetre az előszó közlésével hívjuk fel olvasóink figyelmét.)